

Fra snakk til handling i kampen mot klimakatastrofe

Taler
Kåre Willoch

Dato
30 januar 2008

Sted
Gardermoen

Omstendigheter
Anleggsdagene 2008

- 1 For ca. 10 000 år siden sluttet voldsomme forandringer i verdens klima, og man fikk en stabilitet som har åpnet for menneskehetens enorme fremskritt siden den gang. Denne stabiliteten er nå truet av menneskeskapte utslipp av "klimagasser". Kanskje er den allerede alvorlig underminert. Det regnes som
5 overveiende sannsynlig at menneskeskapte utslipp medvirker til global oppvarmning: Man venter mellom 1,4 og 5,8 grader i dette århundre. Hva kan det innebære?

- Om dette skrev det høyt anerkjente tidsskrift "Economist" i september (09,
10 2006) at: "Den nedre del av skalaen ville gjøre livet litt mer komfortabelt i nordlige deler av verden og litt mindre hyggelig i sydlige deler. Alt vesentlig høyere enn det kan føre til katastrofal stigning i havnivå, mer ekstreme stormer, flom og tørke, fallende landbruksproduksjon og - kanskje - hungersnød og massevandring av befolkninger".

- 15 Det som er nevnt her om mulig stigning i havnivået kan illustreres med at dersom isdekket på Grønland smelter, vil havnivået stige med 6 - 7 meter. Flere av verdens storbyer, hjemmene for hundrevis eller tusenvis av millioner medmennesker, og store deler av verdens produksjonsarealer for mat, vil da ikke
20 lenger kunne reddes.

- I senere tid har FNs klimapanel ytterligere skjerpet sine advarsler. Grunnen til at de ikke har vært like skarpe før, er ikke egentlig mangel på advarende materiale, men at en slik internasjonal gruppering må vente til nær sagt alle lands forskere
25 kan godta formuleringer som unektelig kan være politisk ubekvemme for flere regjeringer, særlig den viktigste av dem alle, den amerikanske.

Senere materiale har ytterligere understreket det dramatiske i forskernes konklusjoner: Men selv om advarslene er blitt klarere, er de egentlig ikke nye: De kom på 1970-tallet, og ble tydelige på slutten av 1980-tallet. Likevel var ikke bare Norges, men verdens miljødebatt lenge som en modernisert utgave av Henrik Ibsens uforliknelige tragikomedie "En Folkefiende". La meg få minne om at da dr. Stockmann avdekket miljøproblemer i den norske småbyens egen sunnhetsanstalt, dens bad som ga så meget av både arbeidsplasser og penger, ble det selvfølgelig tilslutning til at man måtte redde badets miljø. Men det måtte ikke gå utover arbeidsplassene og inntektene!

Allerede i annen akt i dette festlige skuespillet finner en bedrøvelig parallell til en holdning som faktisk var viktig innslag i norsk klimadebatt helt til ganske nylig. Dr. Stockmanns svigerfar Morten Kiil påpekte at man kunne jo ikke se uhumskhetene i vannet ved byens badeanstalt. Og når folk flest ikke kunne se dem, måtte man rolig kunne se bort fra at det kunne finnes noen miljøtrussel. Vitenskapsmannens advarsel om at det var et forurensningsproblem, måtte da være noe tøv, hevdet han. Det minner unektelig om en uttalelse fra en kjent person i vår egen tid. I sin siste bok skriver Carl I. Hagen også om dem som krever mindre utslipp av klimagasser nå, av hensyn til klimaet. "I 2007 er de igjen i gang med tøvet sitt", sier han. Vi kan bare håpe at hans protest mot miljøtiltak ikke blir like resultatrik som den som Ibsen beskriver i sitt drama: Der førte jo protestene mot tiltak mot usynlige miljøproblemer til at ingen ting ble gjort: Man ville heller ta risikoen for de problemene som forurensningene skapte, enn å irritere byens innbyggere med tiltak som ikke alle kunne se betydningen av. Det gjaldt å være på linje med folk flest.

Det var faktisk både svært mange og meget innflytelsesrike folk som inntil nylig hevdet at man rolig kunne se bort fra vitenskapelige advarsler mot at utslipp av Co2 og andre "klimagasser" kunne ødelegge jordens klima. Resonnementene var nesten like enkle som Morten Kiils i Ibsens drama, og ble likevel trodd av mange som hadde fordel av å tro på dem. Det har jo vært store klimaendringer før også, sa de. Og menneskelige utslipp kan jo ikke ha påvirket dem. Altså er klimaendringer nå heller ikke skapt av mennesker, var deres enkle logikk. Når vitenskapen ikke stemmer med det lettfattelige, kan politikken se bort fra den, var deres bekvemme holdning, som den var i Henrik Ibsens drama.

I USA førte slike primitive bortforklaringer som jeg har nevnt til at

dominerende deler av næringslivet etablerte noe som de med utrolig frimodighet ga navnet «Klimaalliansen». Den ville først hindre Kyoto-avtalen om tiltak for å begrense utslippene av klimagasser for å beskytte klodens miljø. Da det ikke lyktes, motarbeidet de gjennomføring av den, fordi de mente er at den ville skade deltakernes private økonomi. Dette førte så til at president Bush hindret ratifikasjon av avtalen, med den begrunnelse at den ikke tjener amerikansk industri. Dette viser ikke bare mangel på etisk refleksjon i deler av amerikansk politikk. Det avslører også den uetiske holdning i amerikanske konserner som har presset gjennom det syn at deres fortjeneste er viktigere enn klodens miljø. Resultatet er at de oppsamlede mengdene av klimagasser i atmosfæren i dag er større enn de ville blitt hvis USA hadde støttet arbeidet for å begrense utslippene. Men nå vil også president George W. Bush ha en internasjonal klimaavtale. Snart er det bare Frp som holder fast ved hans tidligere meninger.

Men vi behøver ikke se til utlandet for å finne slike virkninger av kortsynte politiske holdninger til miljøspørsmål. De norske politikerne som inntil nylig benektet at menneskene påvirker klimaet, brukte denne troen som grunnlag for krav om at populært forbruk måtte bli billigere. Det er lett å vinne sympati på krav om lavere avgifter på biler og strøm, og lett å forsvare slike lettelser når man benekter at økte utslipp av gasser kan virke på klimaet. Men så skiftet folkemeningen likevel. Og etter at andre har tatt byrdene ved å snu stemningen, vil de som har tjent stemmer på klimaskadelige forslag, selvfølgelig snakke i samsvar med den nye folkemeningen.

Også dette er som hentet ut av Ibsens analyse av populismen. Peer Gynt var en mester i å skifte mening, når det kunne lønne seg. I 5. akt sier han;

"Dette her er et standpunkt. Hvor er det neste?"

Alt skal en prøve og vælge det beste".

De som lengst ikke ville gjøre noe som helst som kunne være upopulært for å redde klimaet, hadde en begrunnelse i tillegg til den enkle at det var for fantasifullt å tro på klimagasser. Også denne andre grunnen var så beundringsverdig lettfattelig: Man burde i hvert fall vente med kostbare tiltak mot utslippene til man fikk se om det virkelig blir noe klimaproblem. Og så får man heller treffe tiltak senere hvis det blir bevist at utslippene er skadelige, la de

105 til. Slik talte Bush og "klimaalliansen" i USA og Fremskrittspartiet i Norge. Men derved snakket de seg enkelt og greit bort fra sakens mest alvorlige side.

Bevis finner man jo aldri i slike saker. Men at det er høy risiko for at menneskers utslipp av klimagasser fører til katastrofe, har vært klart i et par årtier. Og når det
110 er risiko for fryktelig skade må man gjøre noe for å begrense den - i tide. Men i denne saken har utsettelse gjort problemet større. Det er jo de oppsamlede utslipp av klimagasser i atmosfæren som teller. Det tar 200 år før utslipp er borte igjen. De oppsamlede utslipp fortsetter å vokse til de årlige utslipp er redusert med 70-80 %. Derfor vil problemet fortsette å vokse i mange år etter at man har
115 truffet kraftige tiltak mot det. Og hvis oppvarmningen kommer langt, vil den sette i gang prosesser på vår klode som fører til at den går videre av seg selv, selv om de menneskeskapte utslippene da blir redusert til 0. Nettopp utsettelse, for å vente på "bevis", kan gjøre katastrofen uunngåelig.

120 Slike irreversible prosesser kan være at

- mindre solstråler blir reflektert bort igjen fra jorden når hvite flater smelter:
Resultat: Enda sterkere oppvarmning!

125 - havet absorberer mindre Co₂ når det blir varmere, slik at mer av gassen havner i atmosfæren, og skaper oppvarmning!

- Når jordsmonnet blir varmere øker produksjonen av Co₂ raskere enn den vegetasjonen som absorberer den, slik at det blir overskudd som øker Co₂-
130 innholdet i atmosfæren ytterligere.

Som sagt: Det vil alltid være usikkerhet om mange av disse forhold, men risikoen ved passivitet er overveldende - så kolossal at man godt kunne snakke om fatale unnlattelsessynder mot menneskeheten ved å la være å treffe adekvate tiltak.

135

Og hva kan man egentlig vinne på å utsette effektive tiltak mot utslipp? Bortsett fra å slippe irritasjon fra velgergrupper, sparer man egentlig ganske lite ved å unnlate tiltak. I noen grad kan man endog styrke økonomien på lengre sikt ved effektive miljøtiltak nå. Særlig viktig er det at tiltak for å begrense
140 utslippene av Co₂ samtidig kan bevare mer av verdens resurser av olje og gass til kommende generasjoner. Da kan de få større utbytte av disse reservene enn vi får ved å bruke dem opp nå.

145 Mangelen på kobling mellom miljøtiltak og andre viktige politiske mål er bemerkelsesverdig. Jeg bygger et eksempel på opplysninger fra Aftenposten (11.09.06). Dersom amerikanerne går over til å kjøre biler med samme, lavere drivstofforbruk som er vanlig i Japan og Europa, ville det kunne redusere USAs oljeforbruk så meget at netto-importen av olje ville gå ned med en tredel. Dette
150 ville vel å merke ikke kreve noen ny teknologi, bare utnyttelse av teknologi som allerede er i bruk. Årsaken til det amerikanske overforbruket er åpenbart langt lavere avgifter enn i Japan og Europa. Internasjonal statistikk bekrefter at også på andre områder bruker USA energien mindre effektivt enn mange andre land, selv om de langt fra er alene om sløseriet. Dette medvirker til at USA bruker 25
155 % av verdens oljeproduksjon, og importerer 60 % av den olje de bruker. Hvis USA hadde godtatt like høye avgifter på bensin og elektrisitet som mange andre land har funnet nødvendig, ville det ha stimulert til mindre sløsing, og gjort dem mindre avhengige av olje fra Midtøsten. De videre politiske fordeler det ville ha fått, behøver jeg neppe utdype. Fordi det også ville ha begrenset prisstigningen
160 for olje, ville USA ha tjent på det. Derved ville det ha vært mulig å sørge for at den jevne amerikaners levestandard hadde vært like høy, eller høyere. Samtidig ville de oppsamlede mengdene av klimagasser i atmosfæren, og risikoen for klimakatastrofe ha vært litt mindre. Men politikk er vanskelig. Aversjon mot avgifter brukes jo flittig til stemmefiske også i vårt eget land, til tross for at lavere
165 skatt på arbeidsinntekt vil virke mer positivt på både miljø og samfunnsøkonomi.

Mens jeg er inne på internasjonale sammenlikninger: Utslipp av klimagasser per innbygger i Tyskland var i 2002 bare litt over halvparten av hva de var i USA,
170 mens levestandarden var nær den samme. Det er en ytterligere bekreftelse av at høye utslipp slett ikke er nødvendige for å få høy velstand.

Da risikoen for alvorlige menneskeskapte forandringer av klimaet ble klarere - i siste del av 1980-årene - ble Norge verdensleder i taler om miljøproblemene.
175 Men ord kom i stedet for tilstrekkelig handling. Det oppstod en avstand mellom det man sa og det man gjorde, som frister meg til igjen å bruke ord som vi ble minnet om i Ibsen-året, denne gang av Peer Gynt:

"Ja, tænke det, ønske det; ville det med; *
180 men gøre det! - Nei, det skønner jeg ikke!"

185 Blant Norges handlinger som skadet miljøet i tiden etter fremleggelsen av FN-
rapporten om miljø og utvikling i 1987, ble oljepolitikken den viktigste. Før den
tid hadde denne politikken vært miljøbevisst: I 1970-årene bestemte Stortinget
at man skulle begrense tømningen av våre oljekilder til 90 millioner tonn om
året, for at de ikke-fornybare resursene skulle vare lenge, til beste for kommende
generasjoner. Man kan si at Stortinget da levet opp til ordene av Fogden i Brand
190 (4. akt)

"Man tænke må på tidens elv, og ej blot bygge for sig selv; -"

195 Men da oljeproduksjonen i siste del av 1980-årene nådde dette "taket", foretrakk
de som da hadde regjeringsansvaret å "glemme" denne begrensningen. Da lot
Norge produksjonen av den største forurensner av atmosfæren, nemlig olje, vokse
temmelig uhemmet.. Denne holdningsendringen ble begrunnet slik av
daværende olje- og energiminister Jens Stoltenberg i 1994 (DN 28.05). "Jo større
frykt du har for risiko, desto raskere pumper du ut oljen. Har du pumpet opp
200 oljen, kan du plassere pengene i mindre risikofylte plasseringer enn olje."

Tre år senere sa hans etterfølger som olje- og energiminister Ranveig Frøiland -
fra samme parti - at det er "ikke aktuelt verken å begrense eller sette et øvre tak
på hvor stor den norske oljeproduksjonen skal bli. Har man lett og funnet så må
205 man også bygge ut". Med andre ord: 1970-årenes krav om begrensninger og
langsiktighet ble satt fullstendig til side.

Med denne unnskyldningen ble oljeproduksjonen økt til flere ganger det
tidligere omforente "moderate tempo". Dermed gjorde Norge faktisk det vi
210 kunne for å holde oljeprisen nede og forbruket og forurensningene oppe. Dette
til tross for at ikke bare hensynet til klodens miljø, men også hensynet til Norges
egen økonomi på lengre sikt, talte for å la mer av oljen og gassen ligge lenger
under havbunnen, og bli mer verd. Det var kortsiktigheten som seiret. Det var
som om de ansvarlige trodde at skolemesteren var den klokeste i Ibsens Brand,
215 med hans ord at;

"Fremtid kan umulig komme; / Thi når den kommer er den omme."

220 Nå må vi se i øynene virkningene av at Norge tømte sine oljekilder så fort som
mulig da prisene svingte ned mot 15 dollar per fat, mens man må regne med

fallende produksjon mens man er forberedt på at prisene kan passere 100 - om ikke med det første, så i hvert fall i en bare litt fjernere fremtid. Og likevel ser det ut til at mange har lært lite av dette: Presset for høyest mulig tempo i letingen
225 etter olje- og gass i våre områder i nord er formidabelt. Anlegget på Melkøya utenfor Hammerfest ble fremskyndet ved spesielle skattelettelser, som bidrog til et tempo som tydeligvis har motvirket tilstrekkelig planlegging, og dermed medvirket til en ganske skandaløs ytterligere økning av Norges utslipp. Og blir det funnet nye betydelige resurser vil mektige særinteresser gjøre alt de kan for at
230 de kan bli tømt så fort som mulig. Det er som om 50 år inn i fremtiden ligger bortenfor evigheten for mange pressgrupper. De burde reflektere over at 50 år tilbake i fortiden er som dagen i går.

Men - ikke minst takket være en imponerende innsats fra de frivillige
235 miljøvernorganisasjonene - fikk vi så i fjor en ny bølge av krav om reelle tiltak for å begrense utslippene av klimagasser. Man kan si at avstanden mellom ord og handling var blitt så slående at noe måtte gjøres: Tross alle gode hensikter økte nemlig Norge sine utslipp av klimagasser med 2,7 % fra 1996 til 2005. At det ikke var noen naturnødvendighet fremgår tydelig av at Sverige i den samme
240 perioden reduserte sine utslipp med 13,7 %. Vi kunne ikke fortsette med den arbeidsdelingen der vi holdt de beste talene, og overlot til svenskene å oppnå de beste resultatene.

Den nye klimabølgen i norsk politikk førte til at regjeringen Stoltenberg la frem
245 noe den selv kalte "en milepæl i klimapolitikken", med "verdens mest ambisiøse klimamål". Om innholdet blir ulikt vurdert, var vi i hvert fall igjen på verdenstoppen i selvros. Og så fikk vi rett etter årsskiftet klimaforliket mellom alle stortingspartiene unntatt Frp.

En av de viktigste forandringene i forhold til klimameldingen var at Norge skal
250 være det man kaller "klimanøytralt" allerede innen 2030, ikke 2050 som regjeringen først tok sikte på. Verdien av slike krav til de sittende politikeres etterfølgere kan det være ulike vurderinger av. Klarere raske virkninger bør i alle fall kunne følge av forutsetninger om at 2/3 av reduksjonen av våre utslipp av
255 klimagasser skal gjennomføres i Norge, mens den resterende tredelen kan dekkes ved kjøp av kvoter.

Debatten om Norge kan oppfylle sine forpliktelser til reduserte utslipp av klimagasser ved å betale penger til andre, har vært interessant. Gro Harlem

Brundtland hevdet etter Arbeiderpartiets landsmøte at det ikke ville være noe mindre verdifullt å betale andre for at de skulle redusere sine utslipp, enn å redusere våre egne utslipp her hjemme. Siv Jensen fulgte opp - i sin landsmøtetale - ved å kreve at det ikke må treffes tiltak mot utslipp av klimagasser som rammer norske forbrukere. Carl I. Hagen la til at "så lenge vi kan redusere ti til tyve ganger mer i andre land enn i Norge for en gitt pengesum, er det totalt uansvarlig å redusere i Norge overhodet."

Denne tanken - at tiltak ikke bør merkes her, bare gjennomføres hos andre, er etter mitt skjønn blant de farligste avsporinger av mulighetene for at Norge kan påvirke verdens miljøutvikling på en nevneverdig positiv måte. Riktignok kan ingen tiltak fra et så lite land som Norge i seg selv få betydelige direkte virkninger. Men dersom vi i tillegg kan bidra til at internasjonal politikk på området får kraft, kan det bli viktig. Det kan vi ikke oppnå uten at vi selv viser mer offervilje enn bare å sende penger til fattigere folk - penger som vi for tiden ikke kan bruke selv uten å skape et ødeleggende inflasjonspress her hjemme. Dersom fattigere land ser at rike nasjoner ikke vil forandre sin forurensende livsstil, blir det lite håp om at de vil godta at de ikke kan få rett til å følge våre forurensende eksempler.

Klimaforskeren Pål Prestrud opplyste i NRK i fjor sommer (12.06.07) at verdens utslipp av klimagasser må reduseres med 70-80 % dersom vi skal nå målet om å begrense temperaturstigningen til 2 grader. Det betyr at gjennomsnittsmennesket på kloden ikke kan forurense mer enn en brøkdel av det vi i Norge gjør i dag. Og så vil noen politiske ledere i Norge at vi likevel skal fortsette uten tiltak som rammer våre forbrukere, mens de som forurenser meget mindre får rydde opp. Dette viser igjen hvor treffsikker Ibsen var da han skrev den mest kjente av Dovregubbens replikker:

"Herinde hos os, iblant Troldeenes Flok, det heter, Trolde, vær dig selv - nok!"

Og når endog fremtredende politiske ledere vil unngå å belaste norske forbrukere med den begrunnelse at China er klimaverstingen, kan det være grunn til å minne om at Norge slipper ut omtrent tre ganger så meget klimagasser per innbygger som China. Dette til tross for den store fordel som den forurensningsfrie vannkraften gir oss, og til tross for at meget av det vi bruker blir produsert i China, slik at utslippene knyttet til vårt forbruk blir belastet dem.

De momentene som jeg har nevnt nå, gir etter mitt skjønn all mulig grunn til å støtte forutsetningen i "klimaforliket" om at 2/3 av Norges bidrag til reduserte utslipp må gjennomføres i norsk produksjon og norsk forbruk.

305 Når det gjelder virkemidler, bør oppslutningen om kvotesystemet også hilses med tilfredshet. Det var et bemerkelsesverdig fremskritt, selvom det har vist seg å være helt utilstrekkelig, at man i Kyoto fant frem til et system for kvotehandel for å begrense utslippene av klimagasser. Man får tillatelse til en viss mengde utslipp, og må betale hvis man vil slippe ut mer. Det er en form for utnyttelse av
310 markedskrefter: Man gjør det mer lønnsomt å begrense utslipp for å slippe å betale for kvoter. Dersom man for eksempel kunne få alle land av betydning til å innføre utslippskvoter for kraftproduksjon, ville man samtidig få globale stimulanser til så vel utslippsbegrensende tiltak hos produsentene som energiøkonomisering hos forbrukerne, og utvikling av ny teknologi utover det
315 som statene kan og vil betale for.

Men på områder der kvoter blir innført, har næringslivet selvfølgelig sikret seg gratis utslippstillatelser. De får fordel av at de har sluppet ut meget før, av gasser som svever over oss og skader klimaet nå. Dessuten rammer systemet bare en
320 begrenset del av alle ulike typer utslipp. Som supplement til Kyotoavtalen trenger man derfor en verdensomfattende overgang til avgifter på utslipp av klimagasser, som kan kombineres med lavere skatter på arbeid og høyere pensjoner. En slik grønn - eller økologisk - skattereform kan bli en avgjørende del av en virkningsfull miljøpolitikk.

325

Blant verdens økonomer er det overveldende tilsutning til dette, som man også kaller en "carbon tax". En avgift på utslipp av klimagasser vil være det mest rasjonelle system for sikring av reduksjoner i utslipp. En av fordelene er, som understreket i bladet "Economist", at en slik løsning vil være mindre utsatt for å
330 bli uthult av pressgrupper i næringslivet, som vil hevde at selv om kvotesystemer er bra, så trenges det unntak for akkurat deres virksomhet.

Det er fullt mulig å sørge for at høyere avgifter, kompensert med motytelser gjennom skattesystemet og trygdeordningene, ikke blir til netto belastning for
335 de dårligst stillede, men til fordel for dem. Fordi lavere skatter på arbeid kan føre til høyere effektivitet i økonomien, kan statene gi mer tilbake i form av lavere skatt enn de tar inn ved miljøavgifter. Men en slik overgang til "grønne skatter"

vil likevel påvirke forbruket i riktig retning, og gjøre det mer lønnsomt å utvikle
340 og bruke bedre teknologi som begrenser utslippene. Men et slikt økologisk
skattesystem blir umulig hvis man krever at miljøavgifter bare kan brukes til
miljøtiltak. Da hindrer man jo at høyere avgifter for miljøskader kan betales
tilbake til forbrukerne ved lavere skatter, slik at man kan stimulerer til
miljøriktig forbruk uten å redusere levestandarden.

345 Forventninger om lønnsomhet også er en viktig drivkraft bak utvikling av ny
teknologi. God markedsøkonomisk tenkning i bedrifter kan føre til forskning
og utvikling som gir mer virkningsfulle resultater enn slike prestisjeprosjekter
som politisk debatt kan lede frem til. Når staten betaler bedrifter for å utvikle
350 mer miljøvennlige produksjonsmetoder, vil det være stor risiko for at man satser
midlene der subsidiene er størst, selv om det ikke er de metoder eller områder
enn der ny teknologi kan gi de største reduksjoner i utslippene. Men når staten
gjør det dyrere å slippe ut klimagasser, vil bedriftenes eksperter bidra effektivt til
å lete frem teknologi som kan gi de største reduksjonene i utslippene for de
355 midlene som man kan satse.

Men tanken om å redusere utslippene ved mer bruk av såkalt biodrivstoff, i
stedet for oljebaserte drivstoffer, bør studeres med langt større skepsis enn man
har sett hittil. Her igjen ser det ut til at evnen til å se ulike problemer i
360 sammenheng har sviktet. Samtidig med miljøproblemene, må verden også møte
en voksende knapphet på mat. Den har allerede ført til en ganske dramatisk
stigning i matprisene på verdensmarkedet, og problemet kan bli meget verre
dersom man ikke lykkes med å begrense klimaendringene. Det tankevekkende
ukeskriftet "Mandagmorgen" refererte nylig at kornprisene har økt fra 179 euro
365 til 300 euro per tonn bare det siste året. Bladet "Economist" hevder at bruk av
mat til å produsere etanol - en viktig type biodrivstoff - er en viktig årsak til at
maten er blitt så meget dyrere. Maten skal havne på bensintankene i stedet for
de fattiges bord. Dette er egentlig en skandale av globale dimensjoner, som kan
få sosiale og politiske virkninger som man bør legge meget vekt på å unngå. En
370 annen innvending er at produksjonen av noen typer biodrivstoff kan føre så
meget utslipp at de bidrar mer til klimaforandring enn bensin. Norge bør ikke
medvirke til økt bruk av mat til drivstoff for maskiner, men vente til man får det
man kaller annen generasjons drivstoff, som bare bruker plantemateriale som
ikke kan spises av mennesker.

375 Til slutt noen hjertesukk: Hvorfor regner man det som mer miljøvennlig å

skjemme ut naturen og massemyrde fugler med vindmøller, i stedet for bygge ut
vårt minst verneverdige vassdrag? Hvorfor belønner man utenlandsreiser med
380 fly og båt - men ikke tog - med billigere alkohol? Hvorfor får nær sagt all verdens
skipsfart statsstøtte til bygging av skip og skattefrihet for sine overskudd, slik at
lang og miljøskadelig transport blir favorisert fremfor produksjon nær
markedene? Hvorfor får man fritak for all verdens avgifter hvis man ferierer om
385 hotell på et flytende hotell, som spyr ut Co2 hele tiden, i stedet for å velge et
hotell på landjorden? Det er meget som kan gjøres for å spare miljøet, som
samtidig vil gjøre verdensøkonomien mer rasjonell, og heve ikke bare
livsstandarden, men også den materielle levestandard.

Helt til slutt: Klimaforliket stiller høye mål, men gir som alltid i slike tilfelle
390 ingen sikkerhet for at de blir nådd. Ingen politikere kan gjennomføre dette uten
at folkemeningen forblir positiv. Det stiller store krav til alle, for i et demokrati
er det ikke politikerne, men velgerne som er sjefene.

Kilde
395 Fra privat arkiv

Emner
Foredrag, Klima, Miljø

URI
400 <https://www.virksommeord.no/tale/fra-snakk-til-handling-i-kampen-mot-klimakatastrofe>

405

410

415